

Országos Mezőgazdasági Minősítő Intézet

**Az „őshonos” és régen honosult, állami költség-hozzájárulással
fenntartott baromfifajták (tyúk, pulyka, lúd) tenyésztési programja**

1998

Tartalomjegyzék

	Oldal
I. Ellátási terület, a fajták ismertetése	1.
II. Tenyészcél	9.
III. A tenyésztés módszere	10.
IV. A teljesítményvizsgálat	12.
V. A szaporítás szabályai	12.
VI. Küllemi bírálat	13.
VII. Törzskönyvi vagy tenyésztési főkönyvi szabályzat	13.
VIII. A nyilvántartás és igazolások rendje	14.
IX. Az állatok jelölésének módja	14.
X. A származásellenőrzés módja és dokumentálásának rendje	14.

I. Ellátási terület, a fajták ismertetése

Ellátási terület:

A Magyar Köztársaság területén működő, tulajdonformától független, az állattenyésztésről szóló 1993. évi CXIV. törvény és a 37/1994.(VI.28.) FM rendeletében felsorolt fajták génmegőrző tenyésztői, amelyek tagjai az „őshonos” fajok és fajták államilag elismert tenyésztő szervezetének.

A fajták ismertetése:

A honfoglaló ősökkel bekerült populációk és a már itt talált honos baromfifélék sok időn keresztül történt keveredéséből, majd jóval később a török hódoltság idején idekerült, jelentős mennyiségű baromfi beolvadásából alakult ki a magyar parlagi tyúkfajta. Jellemzője volt a szélsőséges klimatikus viszonyok között is kitűnő élelemkeresési hajlama, ellenálló képessége, igénytelensége. Külön érdeme volt, hogy kiváló kotló, jó nevelő és gyorsan tollasodó képességgel bírt. A későbbi gazdasági követelmények és piaci igények magukkal hozták a parlagi fajták nemesítésének elkerülhetetlenségét, amit az akkori földművelésügyi minisztérium is támogatott. Így megindult a magyar nemesített tyúkfajta kialakulása úgy, hogy a parlagi változat előnyös tulajdonságai ne vesszenek el. Ez a folyamat a modern fajták megjelenéséig tartott, utána a magyar tyúk teljesen visszaszorult, és fennmaradása csak a parasztudvaroknak és néhány lelkes tenyésztő munkájának köszönhető.

Jelenleg a következő fajták fenntartása folyik állami költség-hozzájárulással:

I.1. Tyúkfajták

- fehér magyar tyúk
- sárga magyar tyúk
- kendermagos magyar tyúk
- erdélyi kopasznyakú tyúk (kendermagos, fekete, fehér)

I.1.1. A magyar tyúkfajták általános leírása

Standardsúly

Kakas	3 kg	Tojó	2,5 kg
Éves kakas	2,5 kg	Éves tojó	2 kg

A kakas alakja

Fej:	Kicsiny, rövid. A koponya feltűnően domború (erősen boltozott).
Csőr:	Rövid ívelt, töben igen erős.
Szem:	Élénk, kifejezésteljes, bizalmatlan tekintetű.
Taraj:	Középnagy, egyenes, felfelé álló, egyenletesen csipkézett és a koponyacsonton túl erősen hátra hajlik.
Arc:	Tollszőrrel igen ritkásan fedett, úgy, hogy majdnem egészen csupasz.
Füllebeny:	Nagy, hosszúkás, ovális alakú, finom tapintatú.
Áll-lebeny:	Nagy, lekerekített.
Nyak:	A fejtől erősen elszélesedő, kissé hátraszegett; a nyak töve szélesen megy át elől a mell-, hátul a hátvonalba. A nyaktollazat dús.
Törzs:	Középhosszú, eléggé hengeridomú; a has kissé felhúzódtott, ami a karcsúság látszatát növeli.
Mell:	Telt, kiemelkedő (előreálló), széles és meglehetősen domború.
Hát és nyereg:	A nyereg felé erősen lejtő hát rövid, a nyereg gyengén emelkedő, a hátvonal homorú.
Szárny:	Magasan tűzött, aránylag nagy, jól kifejlett és a testhez simuló.
Farok:	Magasan tartott, csukott, a test nagyságához viszonyítva nagy; a hosszú sarlótollak merész ívelésűek. A farok elhajtási szöge éles, mintegy 45 fok körüli lehet.
Lábszár és láb:	Comb és lábszár középhosszú; a csontozat finom, de erős, a sarkantyú erős és befelé ívelt. Az erősen (szabályosan) ízelt lábujjak középhosszúak, szétállóak és erős körmökkel vannak ellátva; számuk négy.
Testtartás:	Délceg, kissé vad, bizalmatlanságot eláruló.
Tollazat:	Testhez simuló, a pehelytollazat dús.

A tojó alakja

A kakasétól - a testrészek kisebb arányaitól eltekintve - különösen abban tér el, hogy a tojó törzse hosszabb, miáltal a hengeridomot jobban megközelíti; a nyak töve a kakasénál karcsúbb; a hátvonal vízszintesebb és a nyak, a hát, a nyereg és a farok a tojójellegnek megfelelő lantformát veszi fel; a jól kifejtett hátsórész, a úgynevezett tojóhassal és a meglehetősen nagy párnákkal együtt sokkal terjedelmesebb, s főképp idősebb tyúkoknál nagyon mély; végül a szárnyak vízszintesebb állásúak és erősen ráfeküsznek a nyeregére.

A magyar tyúkfajták részletes fajtaleírása

A fehér magyar (egyszínű tollazatú)

Csőr:	Csontfehér
Szem:	Narancsvörös
Taraj, arc, áll-füllebeny:	Vérpiros
Láb és lábujj:	A lábszár fiatal tyúkoknál hússzínű, idősebeknél csontfehér. A körmök színe csontfehér.
Tollazat:	Tiszta fehér, ragyogó, ezüstös zománcú.

Diszkvalifikáló hibák

Idegenszínű tollak, a fehér szín kékes, sárgás, szalmaszínű vagy pirosas árnyalata; más színű, mint csontfehér csőr és hússzínű, illetve csontfehér láb és köröm. Kisebb hibák a füllebenyen a fehér színfoltok, erek, vonalak.

A sárga magyar (egyszínű tollazatú)

A tojó színe

Csőr:	Sárga
Szem:	Narancsvörös
Taraj, arc, áll- füllebeny:	Vérpiros
Láb és lábujj:	Sárga. A körmök sárgák.
Tollazat:	A fiatal tyúkoknál az alapszín élénksárga, az idősebeknél némi fakulás megengedhető. A nyaktollak hegye cirmos vagy kormos. A szárnyak

evezőtollai sötétbarnák, a farok kormánytollai barna vagy fekete színűek.

A kendermagos magyar tyúk (rajzolatoss tollazatú)

Csőr:	Csontfehér
Szem:	Narancsvörös
Taraj, arc, áll- füllebeny:	Vérpiros
Láb:	Hússzínű, csontfehér. A körök fehérek.
Tollazat:	Mindkét nembeli szárnyas tollazatának alapszíne kékesszürke, amelyen a sötét, fekete színhatású, keskeny keresztávok váltakozó elhelyezkedése idézi elő azt az érdekes és a szemlélőre oly kedvező benyomást gyakorló, ún. kendermagos színt. Kakasoknál közismert módon a szín rendszeren világosabb, míg a tyúkok sötétebbek. A túl világos vagy túl sötét rajz kifogás alá esik. Kívánatos az is, hogy a rajz se túl finom, se túl durva ne legyen.

Diszkvalifikáló hibák

A kakas nyak-, nyereg- és szárnytollazatának sárgás árnyalata vagy ha - mindkét nemben - a tollazat bármely részében, de különösen a szárnyban és farokban fekete tollak mutatkoznak. Más színű, mint rózsás vagy fehérszínű láb.

I.1.2 Kopasznyakú erdélyi tyúkfajták

A kopasznyakú erdélyi tyúkfajták hazája Erdély, ahonnan az 1870-es években terjedt el nyugat felé. Első ismert tenyésztője után „Szeremlei tyúk” néven, egy bécsi kiállításon mutatták be először, ahol általános feltűnést keltett.

A kopasznyakú fajtákat általában igen kedvelték Erdélyben, ezen kívül még a szerb és bosnyák hegyvidékeken is előfordult, ezért bizonyos tájakon bosnyák tyúkként is emlegetik.

Az erdélyi kopasznyakú tyúkfajtákat a század első felében még elsőrendű gazdasági tyúkként tartották nyilván. Rendkívül edzettek, erősek és ellenállóak. Gyorsan fejlődnek és gyorsan tollasodnak. Számukra megfelelő környezetben kitűnő tojástermelők, tojásaik súlya a 70 g-ot is

meghaladhatja. A tojások általában barna- vagy krémszínűek, de előfordulnak fehérhájúak is. Kotlási hajlama gyenge.

Az erdélyi kopasznyakú tyúkfajták általános fajtaleírása

Standardsúly

Kakas	3 kg	Tojó	2,5 kg
Éves kakas	2,5 kg	Éves tojó	2 kg

A kakas alakja

Fej:	Középnagy, gömbölyded. A fej tetejét fedő tollazat szorosan a koponyához tapad és hátul hegyben fut össze.
Csőr:	Középhosszú, vastag, mérsékelten ívelt.
Szem:	Nagy, tüzes
Taraj:	Az egyszerű taraj közép nagyságú, lehetőleg aprón csipkézett (van rózsatarajú kopasznyakú erdélyi is).
Arc:	Tollatlan
Füllebeny:	Kicsiny, kerekded
Áll-lebeny:	Középhosszú, tojásdad és lelógó.
Nyak:	Tollatlan, hosszú és izmos, de sohasem vaskos, ívelése kissé hátrafelé hajló, magasan hordott. A nyak tövében a törzs tollazata a kondorkeselyűéhez hasonló tollbodorban végződik. (A kopasznyakúságot egyetlen autoszomális gén határozza meg. A tulajdonság a fedett nyakúsággal szemben domináns. Homozigóta kopasznyakúak esetében a nyak teljesen csupasz - ún. csóré nyak -, míg a heterozigóta egyedek esetében elől, a nyak alsó részén - már naposcsibéken is jól megfigyelhető - tollpamacs van, melynek azonban soha, semmi körülmények között sem szabad a nyak hátsó részére terjednie, vagy a nyakat körülfognia.) A bírálat szempontjából csak a tollpamacs nélküli, tehát homozigóta egyedek értékelhetők. Egyes tenyésztők a tollpamaccsal rendelkező, kopasznyakúság szempontjából heterozigóta egyedeket külön fajtaként próbálják elfogadtatni (van, aki „eredményesen” szelektált erre a tulajdonságra), ami a fentiek alapján teljes genetikai képtelenség.

Törzs:	Izmos, közép nagyságú, tojásdad alakú. A kiálló vérvörös begytől végig a hason, egészen a végbélig a törzs csupasz, tollatlan.
Mell:	Széles és igen húsos. Az egyenes, hosszú mellcsont fölött a bőr csupasz és azt csak a kétoldalt ráboruló tollazat takarja.
Hát:	Széles
Nyereg:	Csak kissé emelkedő
Szárny:	Elég hosszú, erős, majdnem vízszintes tartású
Farok:	Hátrafelé hajló, nem meredek tartású, tollazat dús, sarló tollak hosszúak
Láb:	A comb izmos, hosszú. A közepesnél valamivel hosszabb láb tollatlan és finom, de erős csontozatú. Az egyenes, szétálló lábujjak száma négy.
Testtartás:	Bátor, élénk
Tollazat:	Szorosan fedő

A tojó alakja

A nemi különbséget, s ezzel kapcsolatban a kisebb testarányokat leszámítva, a kakaséval egyezik.

Szín

A kopasznyakú erdélyi tyúkot fekete, fehér és kendermagos színben, mint külön fajtákat tenyésztik. Közös tulajdonságaik: Az arc, áll- és füllebeny, taraj és a fejnek különösen hátsó része a kakasnál vérpiros, a tojónál - kivéve a fej hátsó részét, mely mindig vérpiros - kissé halványabb árnyalatú.

Kívánatos, hogy minden színváltozat, de különösen a fekete kopasznyakúak szeme narancspiros és igen tüzes legyen. Sötét szem kerülendő, mert ázsiai jellegre vall.

A fekete, egészen sötétszínű kopasznyakúak csőre sötét palaszínű. A többi, világosabb színváltozaté - fehér, kendermagos, sárga - hússzínű, vagyis test-, azaz rózsaszínű.

A fekete, kék kopasznyakúak, láb- és lábujjszíne sötét palaszínű. Eredetileg a fehér és kendermagos tollazatúaké hús-, vagyis test-, azaz rózsaszínű volt, az 1930-as években a sárga láb, mint lényeges hiba, kifogásolandó volt (a nemesítés eredményeként ma már elfogadottnak tekinthető).

Diszkvalifikáló hibák

Kisebb hibák, amelyek miatt az állat a bírálathoz ki nem zárható.

A tarajon észlelhető kisebb szabálytalanságok; fehér füllebeny, ami különösen idősebb állatoknál gyakori; kissé tollas arc és az előírásnál lazább tollazat.

Lényeges hibák, amelyek miatt az állat a bírálathoz kizárandó.

Egészen világos nyak - fehéreknél egyelőre enyhébb mérték alkalmazandó -, gyenge fejlett testalkat; ázsiai típus, vagyis tömzsi, szögletes törzs; tollas nyak; tolltok vagy tollpíhek nyomai a nyak csupasz hátsó részén és elől a tollbodor fölött; tollas láb; meredek vagy ferde farok; tollal sűrűn benőtt áll-, füllebeny és arc; (sárga láb).

Az erdélyi kopasznyakú tyúkfajták részletes fajtaleírása

Kendermagos erdélyi kopasznyakú (rajzoltos tollazatú)

Csőr: Csontfehér
 Szem: Narancsvörös
 Taraj, arc, áll-füllebeny: Vértörpiros
 Láb: Hússzínű, csontfehér (sárga láb megengedett). A körmök fehérek.
 Tollazat: Alapszíne kékesszürke, sötét, fekete színhatású, keskeny keresztcsávokkal (ld. részletesebben a kendermagos magyar fajtaleírásnál)

Fekete erdélyi kopasznyakú (egyszínű)

Csőr: Sötét palaszínű
 Szem: Narancsvörös
 Taraj, arc, áll-füllebeny: Vértörpiros. Az áll-füllebeny kör alakú.
 Láb és körmök: Sötét palaszínű.
 Tollazat: Fekete, acélkék árnyalattal.

Fehér erdélyi kopasznyakú (egyszínű)

Csőr:	Csontfehér
Szem:	Narancsvörös
Taraj, arc, áll-füllebeny:	Vérpiros. Az allebeny kör alakú.
Láb és lábujj:	A lábszár fiatal tyúkoknál hússzínű, idősebbeknél csontfehér (újabbán a sárga láb megengedett). A körmök színe csontfehér.
Tollazat:	Tiszta fehér, ragyogó, ezüstös zománcú.

I.2. Pulykafajták

Bronzpulyka

Az 1800-as évek második felében keresztezés és tisztavérben tenyésztés céljából hozták be, ezért réghonosult fajtának minősíthető. A test formája és a toll színeződése megegyezett a mostani standard bronzpulykáéval, csak a testsúly volt kisebb.

Standard bronzpulyka a legrégebben kitenyésztett fajták egyike, az egész világon elterjedt. A kakas nyakán és mellének felső részén a tollak feketék, s azok vége zöldesvörös bronz színben játszik. A mell alsó részén levő szárnyfedő, valamint a hát elülső részén levő tollak színe hasonló a nyak tollaihoz, de végük fekete alapszínű, a bronzos sáv nem a tollak hegyén húzódik végig, hanem lejjebb. A szárny elsőrendű evezőtollai barnásfeketék, fehér keresztcsíkokkal. A másodrendű evezőtollak színe feketésbarna, barnásfehér szegéllyel, részben barnás csíkozással. A faroktollak feketék, végük fehérrel szegélyezett. A fehér szegély után keskeny fekete rész következik, majd gyöngye fényű bronz sáv, mely sötétbarnás alapszínbe olvad. A farokfedőtollak hasonló színűek, mint a faroktollak, azzal a különbséggel, hogy a fehér sáv igen széles. A has tollai feketék, a combokat fedők kékesfeketék, alig észrevehetően bronzos fénnel.

A tojó tollmintázata hasonló a kakaséhoz, azzal a különbséggel, hogy a hát hátulsó részének tollai, a szárnyfedőtollak és a mellen levő tollak vége fehér szegélyű.

Mindkét nem nagy szárnytollai és faroktollai hasonló színűek, a csőr színe barnássárga, a csőr tövével barnásfekete. A szemek sötétbarnák, a szakáll (seprű) fekete. A kakas melli részén levő „szakáll” 2 éves, azaz kifejlett korban 10-15 cm, a tojóké viszont csak 2-3 cm hosszú, vagy alig

látható. A lábszár sötét-palaszürke. A bőr fehér színű. A körmök világos szaruszínűek.

A kakas feje, homlokszarva, áll-lebenye és nyakának tollatlan része vörös, amely a fehértől a kék színig változhat, legkékebb az arci részen. A tojók arci része csak néha kék színű. A fej, a homloklebeny, az áll-lebeny és a nyak tollatlan része vörös, a sápadt hússzínűtől a fehér színig változhat.

Leggyakrabban előforduló színhibák: a tollazat zöldes elszíneződése vagy fehér tollak a test bármely táján, a farktollazat végén erős barna színeződés, a faroktollazatban sűrű színeződés.

A bronzpulyka teljes kifejltségét kétéves korra éri el.

Évi tojástermelés a hazai tenyészetekben 50-80 db, külföldi tenyészetekben 60-100 db. Egyes törzsekben még ennél is több a tojáshozam. A tojások színe erősen pettyezett, súlyuk 70-90 g.

Diszkvalifikáló hibák

A standardtól eltérő bármilyen tollszín előfordulása, illetve sötét bőr- és csőrszín.

Rézpulyka

Főként Boszniában tenyésztették nagyobb számban, de szórványosan található volt Magyarország területén is. A kakas színe a test elülső részén sötét rézvörös, fehéres szárnyfedő- és farktollakkal. A láb rózsaszín, a bőr fehér színű, a tojó valamivel világosabb. Betegségekkel szemben ellenálló, a pipék edzettek és igénytelenek. Az alföldi tanyavilágban egy-egy példánya ma is megtalálható.

Diszkvalifikáló hibák

A standardtól eltérő bármilyen tollszín előfordulása, illetve sötét láb- bőr- és csőrszín.

I.3. Lúdfajták

Fodrostollú magyar lúd

A magyar lúd már a rómaiak idején is őshonos lúdfajta volt a Kárpát-medencében (elsősorban a Rábaközben és a Csallóközben). Testnagysága közepes, 4,5-5 kg (tojó) ill. 5,5-6 kg (gúnár). Tojástermelése közepes, jó kotló fajta. Jó toll- és májtermelő.

A fodrostollú magyar lúd a magyar lúd fodrostollú változata, származása pontosan nem ismert. Látványos, testtől elálló tollazata alapján előszeretettel tenyésztették hazánk különböző vidékein.

Tekintettel arra, hogy a fodrostollúság egygénés, domináns tulajdonság, mely heterozigóta állapotban részleges dominanciát eredményez, kívánatos, hogy a meglévő állományokból homozigóta fodrostollú állományokat hozzunk létre.

A fodros tollú magyar lúdnak különböző (fehér, szürke és foltos) színváltozatai lehetnek.

Diszkvalifikáló hibák

Fodrostollúság hiánya, csőr- és lábszín esetében sárgától különböző bármilyen változat.

II. Tenyészcél

A fajták fenntartása a genetikai és fenotípusos megjelenésük változatlan megőrzésével. A változatlan fenntartás követelménye az eredeti külső és belső tulajdonságok megtartása a legkisebb génveszteséggel, a beltenyésztés lehetséges elkerülésével.

III. A tenyésztés módszere

A génmegőrzésben résztvevő állományok a törzskönyvi besorolás I. osztályához (elit) tartoznak. A II. osztályhoz tartozó törzsállományok ill. egyedek - melyek kizárólag az elit állományoktól származnak, illetve szükség esetén az elit második tojóciklusban termeltetett állományai - képezik az ún. tartalékállományt, létszámának meghatározásakor az a szempont érvényesül, hogy az elit létszám bármikor pótolható legyen ugyanolyan egyedszámban, genetikai összetételben (vonalak, családok). A génmegőrzés elfogadott szabályai szerint a fajtánkénti 1000 nőivar még nem jelenti a fajta veszélyeztetettségének elmúlását, ezért, hogy a legfontosabb szempont - a biztonság - érvényesülhessen, a szakma szabályai betartassanak, a szükséges létszám ennek a duplája, tehát 2000 nőivar és a hozzá tartozó hímivar megőrzése és fenntartása a hosszú távú feladat.

Az elit fokozat minimális követelményrendszere:

A génveszteség megelőzése érdekében arra kell törekedni, hogy:

A tyúkfajták esetében:

előírt 1/7 minimális ivararány mellett min. 10 családot be lehessen állítani úgy, hogy min. 2 kakas és 14 tojó/család indulási létszám biztosított legyen (vagy egykakasos törzsek esetében min. 20 család, 7 tojó/család). Minden következő tenyésztésben a hímivarú szaporulat forogjon, így az első család hímivarú szaporulata legkorábban a 11. évben kerül vissza a kiinduló családra, ezzel a beltenyésztés biztonsággal elkerülhetővé válik. Ha a feltételeket megteremtették, akkor a továbbiakban betartandók:

- egykakasos törzsek beállítása úgy, hogy az ivararány a termelési ciklus végére ne táguljon az 1:7 fölé,
- törzscsaládok kialakítása úgy, hogy a kakasok ugyanazon kódból származzanak, a tojók csoportosításánál ugyanazon törzs, de más kódból való származás megengedett,

A nyilvántartás térjen ki:

- családok tojástermelésére
- egyedi, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- tojásméret, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- termékenység,
- keltethetőség

A pulykafajták esetében:

előírt 1/4 minimális ivararány mellett min. 10 családot be lehessen állítani úgy, hogy min. 2 kakas/8 tojó/család indulási létszám biztosított legyen (vagy egykakasos törzsek esetében min. 20 család, 4 tojó/család). Minden következő tenyésztésben a hímivarú szaporulat forogjon, így az első család hímivarú szaporulata legkorábban a 11. évben kerül vissza a kiinduló tojókra, ezzel a beltenyésztés biztonsággal elkerülhetővé válik. Ha a feltételeket megteremtették, akkor a továbbiakban betartandók:

- egykakasos törzsek beállítása úgy, hogy az ivararány a termelési ciklus végére ne táguljon az 1:4 fölé,

- törzscsaládok kialakítása úgy, hogy a kakasok ugyanazon kódból származzanak, a tojók csoportosításánál ugyanazon törzs, de más kódból való származás megengedett,

A nyilvántartás térjen ki:

- családok tojástermelése
- egyedi, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- tojásméret, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- termékenység,
- keltethetőség

A lúdfajták esetében:

előírt 1/3 minimális ivararány mellett min. 10 családot be lehessen állítani úgy, hogy min. 2 gúnár/6 tojó/család indulási létszám biztosított legyen (vagy egygúnaras törzsek esetében min. 20 család, 3 tojó/család). Minden következő tenyésztésben a hímivarú szaporulat forogjon, így az első család hímivarú szaporulata legkorábban a 11. évben kerül vissza a kiinduló tojókra, ezzel a beltenyésztés biztonsággal elkerülhetővé válik. Ha a feltételeket megteremtették, akkor a továbbiakban betartandók:

- egykakasos törzsek beállítása úgy, hogy az ivararány a termelési ciklus végére ne táguljon az 1:3 fölé,
- törzscsaládok kialakítása úgy, hogy a kakasok ugyanazon kódból származzanak, a tojók csoportosításánál ugyanazon törzs, de más kódból való származás megengedett,

A nyilvántartás térjen ki:

- családok tojástermelésére,
- egyedi, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- tojásméret, tojáshéj-szín és feljegyzés,
- termékenység,
- keltethetőség

Valamennyi faj és fajta esetében:

Valamennyi fajta esetében családonként tartalék hímivarú állatokról gondoskodni kell az esetleges pótlások érdekében. Megfelelően

megbízható adatok esetén az új elit generációba maximum 15%-ban átkerülhetnek az előző generáció igazoltan legsikeresebb egyedei.

A törzsállományok ismert származású, fajtatiszta egyedek összessége, melyek amellet, hogy az elit tartalékai, kielégíthetnek kereskedelmi célokat is.

IV. A teljesítményvizsgálat

Az „őshonos” baromfifélék teljesítményvizsgálata a változatlan formában történő fennmaradást, a génveszteség megelőzését célozza, ami sok esetben a valamilyen tulajdonságban pozitív irányban kiugró egyedek kiszűrését is jelentheti.

Külön, fajtafenntartást érintő központi teljesítményvizsgálat nincs, ez gyakorlatilag minden beólasztást megelőzően megtörténik a következő szempontok alapján:

- küllemi bírálat,
- testsúlymérés,
- szülői tulajdonságok alapján (a III. pontban felsoroltak szerint)

Mindezek, a fajtaleírásban foglaltakkal összhangban, jelentik az illető fajta eredményeit.

V. A szaporítás szabályai

A génmegőrzés alapja az elit fokozatú egyedek, a III. pontban meghatározottak szerint beállított állományai. Utánpótlásra csak ezen állományoktól származó tenyésztójas keltethető. Az ismert származás alapvető kritérium.

A tenyésztójasgyűjtés csak akkor kezdődhet, ha a tojások mérete és súlya eléri a fajtákra jellemzőket.

A tenyésztójasgyűjtésre a beólasztást követő két héten túli időpontok és a termelési szint 50%-on (tyúk), 30%-on (pulyka) és 15%-on (lúd) felüli értéke az irányadó.

A keltetés csak az OMMI által engedélyezett és ellenőrzött keltetőkből történhet.

A tenyésztójas kezelés, a naposállat nevelés a fajra, fajtákra vonatkozó állategészségügyi követelmények betartása mellett (Állategészségügyi Szabályzat), meghatározott technológia alkalmazásával történhet.

Vércsoportvizsgálatot kell végeztetni - tenyészetenként minimum három éves időközönként - a génveszteségek megelőzése miatt, aminek eredményeit a szaporításkor, vagy új állomány létrehozásakor mindenképpen figyelembe kell venni.

VI. Küllemi bírálóat

A küllemi bírálóatnál (ivar szerint) a fajtaleírásokban foglaltak az irányadók. A bírálóat elvégzésének időpontja: a beólasztást megelőző időszak. Küllemi bírálóatát végezni vedlési időszakban vagy termelés közben nem ajánlott.

VII. Törzskönyvi vagy tenyésztési főkönyvi szabályzat

Az őshonos és régen honosult baromfifajták fajtafenntartója - FM kijelölés alapján - az OMMI. Ezeknek a fajtáknak a törzskönyvét vagy tenyésztési főkönyvét az elismert tenyésztő szervezet - Magyar Kisállatnemesítők Génmegőrző Egyesülete - vezeti, a 30/1994. (VI.28.) FM rendelet 3. számú mellékletében leírtaknak megfelelően.

Ezek szerint a törzskönyv tagolódása:

- I. osztály: elit (pedigré) fokozat, amelynek állományai csakis az előző elit állomány utódai és egyedei lehetnek,
Ezek az állományok képezik a fenntartás alapját.
- II. osztály: törzsállományok (elit-tartalék, másodéves elit, ősnagyszülő, nagyszülő), amelyek mindig az I. osztályba tartozó állományoktól származnak, a fenntartás tartalék-állományai,
- III. osztály: szaporító állományok (szülőpár), melyek nem tartoznak a fajtafenntartás miatt állami költség-hozzájárulásban részesülő állományok közé

Az egyes osztályokba tartozó állományokról a törzskönyv az alábbi adatokat tartalmazza:

- a tenyésztő neve
- a fajta neve
- a tenyésztő telep azonosítója
- a törzskönyvi osztály azonosítója
- az állomány azonosítója
- az állomány termelési időszaka
- az állomány összesített gazdasági értékmérői (tojástermelés, életképesség, keltethetőség, stb.)
- a beólasztott tenyészállat egyedszáma
- a szaporítóanyag (tenyésztojás) mennyisége
- a kiadott származási igazolások nyilvántartása
- az alkalmazott állategészségügyi kezelések

A törzskönyvek vezetéséért és az adatok nyilvántartásáért a tenyésztésvezető a felelős.

VIII. Nyilvántartás és igazolások rendje

A nyilvántartásokban - melyeket az elismert tenyésztő szervezeteknek kell végezni - a 30/1994. (VI.28.) FM rendeletben foglaltak az irányadók. Az erre vonatkozó előírások teljesítésének a módját tartalmazzák a VII. és X. pontban foglaltak.

IX. Az állatok jelölésének módja

Olyan jelölést kell alkalmazni, ami tartós és egyedi. Ennek a legelterjedtebb formája a szárnyjelző. Ennek többféle típusa létezik, ezen belül is megkülönböztethetünk a napos állatok jelölésére és a felnőtt állatok jelölésére alkalmas szárnyjelzőket.

Elfogadott jelölési mód még a lábgyűrű, bár ezt ritkán használják.

Tartós jelölési mód - ami kiegészítésként és indokolt esetben használható - az ujjpercamputálás és az úszóhártya-bevágás is. A jelölés a tenyészfokozatok megkülönböztethetőségét, valamint az egyedi azonosíthatóságot lehetővé kell, hogy tegye. Kötelezőség a megléte, nem a módja. Az „elit” állományoktól gyűjtött tojásoknál a tojásjelölést úgy kell végezni, hogy az mindenképpen azonosítható legyen a termelő állattal. Módja nem meghatározott, de az azonosíthatóság elvárás.

X. A származásellenőrzés módja és dokumentálásának rendje

A származásellenőrzés alapvető kritériuma a IX. pontban tárgyalt egyedi megjelölés. Ez azért is fontos és kötelező, mert vércsoportvizsgálat csak a génvesztés megelőzésére alkalmazott módszer őshonos baromfinál, nem származásellenőrzésre. A fajtatisztán fenntartott őshonos állományok származási igazolását az elismert tenyésztő szervezet adja ki. Ennek tartalmaznia kell az állomány eredetét, jelölését, felhasználási módozatát (tenyészfokozat) és az elvégzett állategészségügyi kezeléseket. A származási igazolás kiállítását a 30/1994.(VI.28.) FM rendelet 3. sz. mellékletének II. pontja szerint kell elvégezni. Az igazolásokat három példányban kell kiállítani azonos sorszámmal. A három példányból az első az átvevőt, a második az OMMI-t, a harmadik a kiállítót illeti.

A fajtafenntartás keretei között a tenyésztő szervezet köteles minden termelésre vonatkozó adatot, valamint a reprodukciós eredményeket a felülvizsgálat során a fajtafenntartó rendelkezésére bocsátani.

Minden egyéb kérdésben a tárgyévenként megkötött „Megbízási Szerződés”-ben rögzítettek az irányadók.

Kelt Budapesten, 1997. december 15.-én

Koppány Gábor
OMMI